

A tudomány vonzásában

**Köszöntő kötet
a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére**

**Szerkesztette:
*Simon Szabolcs és Török Tamás***

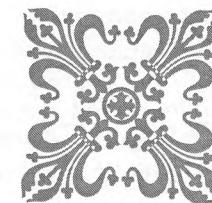
Komárom
Selye János Egyetem Tanárképző Kar
2012

Lektorálta:
Horváth Kornélia
Zimányi Árpád

© Bauko János, Gyurgyik László, Keserű József, Kiss Tímea, Lanstyák István, Liszka József, Lőrincz Gábor, Lőrincz Julianna, Menyhárt József, Misad Katalin, H. Nagy Péter, Presinszky Károly, Sándor Anna, Simon Szabolcs, Szabó András, Török Tamás, Vas Kinga, Vörös Ferenc, 2012

© Selye János Egyetem, Komárom, 2012

ISBN 978-80-8122-053-1

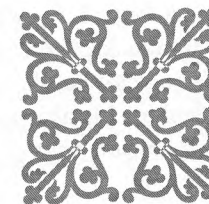

Tartalom

Köszöntő	7
<i>Vörös Ferenc</i>	
A <i>Debnár</i> és a <i>Bednár</i> családnév nyelvföldrajzáról. Az 1720-as és a 2009-es idősík összevetésével	9
<i>Simon Szabolcs</i>	
Nyelvtervezés – névtervezés. Személynévhasználat és a szlovákiai magyarok	25
<i>Bauko János</i>	
Társadalom és névhasználat	41
<i>Török Tamás</i>	
Helységnevek az Ipoly völgyéből	57
<i>Misad Katalin</i>	
Nyelvtörvények tükrében	69
<i>Sándor Anna</i>	
Egy Nyitra-vidéki nyelvjárás a múltó idó tükrében	85
<i>Lanstyák István</i>	
Az északi magyar nyelvjárásokba bekerült szláv, ill. szlovák kölcsönszavak alaktani beépülése	99
<i>Presinszky Károly</i>	
A csallóközi <i>kalács</i> . Az <i>á</i> előtti asszociatív illabiális <i>á</i> -zás nyelvföldrajzi jellemzői a Csallóközben	111
<i>Menyhárt József</i>	
Kis kácsa fürdik. Egy csallóközi nyelvjárasi jelenség vizsgálata	131

Irodalom

- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Csernicskó István 1997. „Imja otcsesztvo”. (Az apai név használatáról a kárpát-aljai magyarok körében.) In B. Gergely Piroska–Hajdú Mihály (szerk.): *Az V. magyar névtudományi konferencia előadásai I–II*. Budapest–Miskolc: Magyar Nyelvtudományi Társaság–Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete. 162–167.
- Danis Győző 2004. A magyar is hungarikum. *Népszabadság, Hétvége*, 2004. augusztus 28. 14. l.
- Fekete Antal 1992. *Keresztneveink, védőszentjeink*. Budapest: Szent István Társulat.
- Hajdú Mihály 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- J. Soltész Katalin 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kálmán Béla 1989. *A nevek világa*. Debrecen: Csokonai Kiadóvállalat.
- Langman Juliet 2002. Language and Identity in a Hungarian Minority Dance Group. In Lanstyák István–Simon Szabolcs (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről*. Pozsony: Kalligram. 57–71.
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Lampl Zsuzsanna 1999. *A saját útját járó gyermek*. Pozsony/Bratislava: Madách-Pozsonium.
- Lanstyák István–Szabómihály Gizella 2002. *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában*. Pozsony: Kalligram.
- Misad Katalin 2009. *Nyelvi kontaktusok. Szlovákiai magyar vonatkozású alkalmazott nyelvészeti tanulmányok*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.
- Vörös Ferenc 2004. *Családnév kutatások Szlovákiában*. Pozsony: Kalligram.
- Vörös Ferenc 1997. Keresztnévadás — identitás. In B. Gergely Piroska–Hajdú Mihály (szerk.): *Az V. magyar névtudományi konferencia előadásai I–II*. Budapest–Miskolc: Magyar Nyelvtudományi Társaság–Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete. 133–138.

Bauko János

Társadalom és névhasználat¹

A társadalom és névhasználat összefüggéseivel a szocioonomasztika foglalkozik. A szocioonomasztika terminus két meglévő tudományág (szociológia és onomasztika) megnevezésének vegyülésével keletkezett. A szociológia (társadalomtudomány) a társadalmi élet törvényszerűségeit kutatja, az onomasztika (névtudomány) a tulajdonnevek világával foglalkozik.

A tulajdonnevek a mindennapos életünkben gyakran használatosak, az alapszókincsünkbe tartoznak. „Névhasználati, névalkotási és névvelési tevékenységünk a mindennapi nyelvhasználatunknak nagyon is az előterében áll” (Benkő 1999: 165).

„A tulajdonnevek létrejötte és módosulása elsődlegesen társadalmi tényezők függvénye” (Kiss 1995: 278). A tulajdonnevek kialakulása valószínűleg egykorú a beszédkészséggel (vö. Hajdú 2003: 9). Az ember amióta beszél, azóta megnevezi társait, a körülötte lévő állatokat, helyeket, objektumokat. A névadás, a névhasználat antropológiai jellegzetességnek tekinthető.

A nevek összekötik az embert azzal a társadalommal, csoporttal, amelybe beleszületett, sőt számos esetben a szociális státus szerepét is betöltik (Tóth 2004: 544). Vincent Blanár a tulajdonnév egyik fő funkciójaként említi a társadalmi meghatározottságú identifikációt, s a szociolingvisztikai jellegű névtani kutatásoknak fontos szerepet tulajdonít. A névrendszer alapvető dimenziói közé sorolja a társadalmi, időbeli (történeti) és areális (földrajzi) tényezőt. Ezek közül elsősorban a társadalmi tényezők befolyásolják a névrendszer változásait (Blanár 1996). A tulajdonnevek a társadalom termékei. A tulajdonnév mint nyelvi jel *ab ovo* szociolingvisztikum (Kiss 2001: 289). A tulajdonnév „nem nyelvi kritériumok, hanem szociokulturális körülmények révén lesz név, és a hallgatónak, az olvasónak valahonnan tudnia kell, hogy az a nyelvi entitás, ami elé kerül, név és nem más valami” (Tolcsvai 1997: 603).

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

A névtudományban gazdag hagyományai vannak a szocioonomasztikai kutatásoknak. Hajdú Mihály említi, hogy „a névtan olyannyira összefonódott a szociolingvisztikával (és a szociológiával), hogy elképzelhetetlen bármilyen jellegű jelenkori (de akár történeti) vizsgálat is a külön-külön kidolgozott, de egymáshoz nagyon nagy mértékben hasonlító módszerek alkalmazása nélkül” (Hajdú 2003: 40).

A továbbiakban röviden áttekintem a szocioonomasztika kutatási területeit, melyek nem egymástól elszigetelt részterületek, hanem kiegészítik (gyakran átfedik) egymást, a tulajdonnevek társadalmi szempontok szerinti vizsgálatának egy-egy részkérdésével foglalkoznak. Az egyes kutatási területeket elsősorban a szlovákiai magyarok névhasználatából vett példák segítségével szemléltetem.

A névpolitika a névhasználatot érintő törvényekkel foglalkozik. Az egyes államok jogszabályai befolyásolják a névhasználatot a hivatalos (formális) szinten. A többségi hatalom korlátozhatja a kisebbségi nyelvű tulajdonnevek nyilvános használatát (lásd Szabó Mihály 2009). Ezzel kapcsolatban születtek a „táblaháború” és „névháború” kifejezések, amelyek a hely- és személynevek hivatalos használatára vonatkoztak (lásd Zalabai 1995).

Szlovákiában az 1994-es anyakönyvi törvény (módosított változatát a 2006. évi 420-as törvény tartalmazza) biztosítja a nem szlovák nemzetiségű nők számára a családnév *-ová* toldalék nélküli bejegyzését (szlovák kontextusban azonban a névnek az *-ová* toldalékkal ellátott változatát kell használni), a szlovákiai magyarok számára a személynév magyaros anyakönyvezését, illetve kérvényezhető a régebben szlovákul anyakönyvezett név „magyarosítása” (vö. Lanstyák-Szabó Mihály 2002; Vörös F. 2004b; Bauko 2011b).

A helynevek használatát is törvénnyel szabályozzák. Az 1994. évi 191-es számú táblatörvény (később az 1999. évi 221. számú kormányrendelet) szerint a kisebbségek lakta települések helységnévtábláján a hivatalos szlovák megnevezés mellett a kisebbségiek által használt másnyelvű változat is helyet kap, ha a helyi kisebbség meghaladja a lakosság 20%-át. Ez jelenleg 512 magyarlakta települést érint Szlovákiában. Az 1994-es táblatörvény melléklete hiányosan tartalmazta a kisebbségi nyelveken megjelölhető települések jegyzékét, nem tüntette fel a szlovák személyiségekről elnevezett településeket (pl. *Ógyalla / Hurbanovo, Párkány / Štúrovo*). Az újabban jóváhagyott 2011-es helységnévjegyzék (a kormányhatározat száma 534/2011) kisebb módosításokkal az 1994-es helységnévjegyzékben szereplő névváltozatokat ismétli meg, s az akkori jegyzékből hiányzó helységneveket is feltünteti (bővebben lásd Szabó Mihály 2011), ennek ellenére nem teljes a lista, mivel kimaradt belőle az *Ebed / Obid* (Érsekújvári járás) helységnév.

A magyarlakta települések nevét magyarul a település kezdetét és végét jelző közúti táblán (kék színű alapon fehér betűvel) a település szlovák neve alatt kell feltüntetni. Néhány település hivatalos szlovák és magyar helységneve azonos, ilyen esetben nem kerül kihelyezésre kék színű tábla. Ez Szlovákiában kilenc magyarlakta települést érint (*Bajka, Baka, Bátka, Kalonda, Nána, Pozba, Rad, Virt, Zalaba*). A magyar helységnevek használhatók a hivatalos iratokon, a vasút- és autóbusszállomásokon, valamint egyéb táblákon. Az 1999. évi 184-es számú kisebbségi nyelvhasználati törvény szerint a települések (a magyarlakta település önkormányzatának döntése alapján) az utcanevet és más helyi földrajzi jelöléseket, helyneveket kisebbségi nyelven is feltüntethetik. A 2008. évi 245-ös számú törvény alapján a földrajzi neveket a Szlovákiában kiadott magyar nyelvű tankönyvekben először magyarul, majd utána zárójelben vagy törtjellel elválasztva szlovákul tüntetik fel. A tankönyv végén a nemzeti kisebbség nyelven és államnyelven tüntetendő fel a helynevek összefoglaló jegyzéke.

A helynevekhez hasonlóan a szlovákiai magyar településeken az intézménynevek is kétnyelvűen szerepel(het)nek.

A kisebbségi névhasználat (a nemzeti kisebbségek, etnikumok névhasználat) eltér(het) az államnyelvitől. A bilingvis közösségekben a tulajdonnevek szélesebb körből válogathatnak a névhasználók. A társadalmi környezet, a kommunikációs helyzet (formális vagy informális), a kommunikációban részt vevő partnerek befolyásolják az egyik vagy másik nyelvből származó tulajdonnévformák kiválasztását és használatát. A tulajdonneveknek az identifikáló, differenciáló funkciójuk mellett identitásjelölő szerepük van, hiszen a kisebbségi környezetben az egyén, illetve közösség identitására is utal(hat)nak.

A szlovákiai magyarokra a kettős család- és keresztnévhasználat a jellemző. A hivatalos (formális) szinten a szlovákos névformák használata dominál, ekkor a névsorrend keresztnév + családnév, és a nők családnévéhez az *-ová* végződés kapcsolódik. A nem hivatalos (informális) szinten (írásban és élőnyelvben egyaránt) a magyaros névformák kerülnek előtérbe, ekkor a névsorrend családnév + keresztnév, és a nők családnévéhez nem járul az *-ová* végződés.

A szlovákiai magyar sajtóban megfigyelhetjük, hogy a személynevek használata ingadozik. Magyar szövegkörnyezetben előfordul(hat)nak szlovákos névformák, illetve szlovák szövegkörnyezetben is megjelen(het)nek magyaros alakváltozatok. A kettős névhasználat jellemző például a regionális magyar-szlovák kétnyelvű újságokra. Példaként említeném, hogy a *Komáromi Lapok*

(*Komárňanské listy*) kéthetente megjelenő kétnyelvű regionális lap közli a magyar és szlovák szövegrészben is a komáromi újszülöttek nevét. A nevek feltüntetése eltérő az *Újszülöttek* és a *Novorodenci* rovatban. Néhány példát említek a *Komáromi Lapok* 2012. évi április 18-án megjelent számából (a magyar és szlovák rovatban lévő névalakot egymás mellett tüntetem fel). Az eltérő névsorrenden kívül a keresztnév és családnév azonos maradhat: *Sztojka Dávid* – *Dávid Sztojka*, *Zelenáková Scarlett* – *Scarlett Zelenáková*, *Nagy Gergő* – *Gergő Nagy*, *Domonkošová Liza* – *Liza Domonkošová*, *Galla Loretta* – *Loretta Galla*. A magyarosan írott keresztnévnek a szlovák szöveggörnyezetben a szlovák névpárja jelenhet meg: *Podluszki Péter* – *Peter Podluszki*, *Mézes Mátyás* – *Matej Mézes*. A lányoknál eltérhet a családnév, illetve a keresztnév ortográfiája: *Beke Vivien* – *Vivien Bekeová*, *Góth Zsanetta* – *Žaneta Góthová*, *Mikes Emma* – *Emma Mikesová*. Néhány esetben a magyar rovatban szlovákul lejegyzett keresztnév is található: *Markovič Ladislav* – *Ladislav Markovič*, *Gót Ján* – *Ján Gót*.

A variábilis névhasználatra utal a városi lap kiadásáért felelős személyek nevének feltüntetése is. A magyar szövegrészben a következőképpen szerepelnek a személynevek: „Ügyvezető igazgató: *Pék Zoltán*. Szerkesztőség: ifj. *Batta György* főszerkesztő, *Lubica Balková*, *Czékus Péter* webmester, *Šebedovská Iveta*. Gazdasági ügyek: *Deminger Gita*” (kiemelések tőlem, B. J.). A magyaros névformák mellett megjelennek a szlovákos alakváltozatok. A szlovákos formákban azonban a hagyományos keresztnév + családnév névsorrenden kívül (*Lubica Balková*), a magyaros családnév + keresztnév névsorrend is megfigyelhető (*Šebedovská Iveta*). A szlovák szövegrészben az előzőekben említett adatok így szerepelnek: „Konateľ: *Mgr. Zoltán Pék*. Redakcia: *Mgr. György Batta* – séfredaktor, *Mgr. Lubica Balková* – redaktorka, *Iveta Šebedovská*. Technický redaktor: *Peter Czékus*. Ekonómka: *Gita Deminger*.” Megfigyelhetjük, hogy a szlovák szövegrészben a fokozatokat is feltüntették a magyar szöveggel ellentétben. Ami a személyneveket illeti a szlovákos keresztnév + családnév névsorrend a kizárólagos. A névvisező magyar nemzetiségére utal a férfiak keresztnévei közül a *Zoltán* (azonos mindkét nyelvben, nincs szlovák névpárja) és a *György* (szlovák névpárja *Juraj*). A *Péter* keresztnév a szlovák *Peter* alakváltozatban fordul elő. A nők közül a névvisező magyar nemzetiségére a családnév végéről elhagyott *-ová* utal (*Gita Deminger*).

A névtervezés a tulajdonnevek használatának tervezésével, problémáival foglalkozik. Az anyanyelvi névhasználatot nyelverterező, nyelvi ismeretterjesztő tevékenységgel lehet terjeszteni (lásd Vörös O. 2007; Szabómihály 2009).

Ezt a célt szolgálja a *Nyelvi jogok Szlovákiában. Anyanyelv-használati útmutató* című kiadvány, amely a kisebbségi tulajdonnév-használatra vonatkozó legalapvetőbb törvények ismertetését is tartalmazza (Cúth–Horony–Lancz 2012).

A névtervezés egyik részterülete az utcanévtervezés. Szlovákiában több településen csupán az elmúlt években került sor az utcanevek rendszerének kialakítására. Csallóköz egyes községeiben (pl. Alistál, Nyékvárkony) a település dűlőneveit és hagyományos utcaneveit használták kiindulási alapként. A magyar utcaneveket szlovák nyelvre is le kell fordítani, illetve a megnevezés helyesírásával kapcsolatban is felmerülhetnek kételyek. A dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Iroda (www.gramma.sk) több esetben is véleményezte a falvak vezetősége által kidolgozott tervezeteket, és olyan nyelvi tervezési tanácsokkal látta el a községi hivatalokat, amelyekben felhasználta a névkutatás eredményeit (lásd Menyhárt 2006). A kétnyelvű utcanév esetében az első helyen a magyar név is feltüntethető, mivel a nyelvek sorrendjére vonatkozóan nincs előírás. Tudomásom szerint csak egyetlen szlovákiai magyar településen, Nyékvárkonyban szerepel az utcanévtáblákon az első helyen a magyar megnevezés.

A névtervezés fontos területe a névhatártalanítás, amely a határon túli tulajdonnevek használatának fokozatos kiterjesztését, mind Magyarországon, mind pedig az utódállamokban elfogadható és használható kodifikációját szorgalmazza (bővebben lásd Szabómihály 2007; Vörös F. 2007a).

A névváltoztatás a tulajdonnevek hivatalos úton való megváltoztatása. Az utóbbi időben többen éltek azzal a lehetőséggel Szlovákiában, hogy az eredetileg szlovákul anyakönyvezett család- és keresztnévet átírassák magyarra (lásd Bauko 2011). A legtöbb családnév-változtatást a nők kérvényezték, akik az *-ová* családnévképzőt hagyják el a név végéről.

Az 1948-as helységnévrendezés során Szlovákiában 710 – zömmel magyar – település szlovák nevét változtatták meg. 1989 után az önkormányzatok arra törekedtek, hogy a magyar névhez jobban hasonlító szlovák hivatalos névre (többnyire az 1920-ban megállapított helységnévre) változtassák a település nevét (lásd Szabómihály 2011; Zalabai 1995). Az érvényes helyi népszavazások után a szlovák törvényhozás egyes esetekben jóváhagyta a település névváltoztatási kérelmét, de több önkormányzat helységnév-változtatási kérvényét elutasította (pl. *Párkány* nem változtathatta meg a történelmi személyiségről kapott *Štúrovo* nevét az azt megelőzően használatos *Parkan* névre). A szlovákiai magyar települések közül a legutóbbi helységnév-változtatással kapcsolatos eredményes népszavazás *Pered* községben volt (2012 márciusában), ahol a szavazók többsége támogatta, hogy *Tešedíkovo* helyett *Pered* legyen a község szlovák hivatalos neve.

A rendszerváltás (1989) után számos településen találkozhatunk utcanév-változtatásokkal. Révkomáromban a politikai indíttatású régi utcanevek (és egyéb közterületi nevek) új megnevezést kaptak (a zárójelben a szlovák névmegfelelőt is feltüntettem): *Csehszlovák Hadsereg utcája* → *Ferences barátok utcája* (*Ulica Františkánov*), *Vörös Hadsereg utca* → *Megye utca* (*Župná ulica*), *Békevédők utcája* (előtte *Sztálingrád utca*) → *Lehár utca* (*Lehárova ulica*), *Nemzetek barátsága utca* → *E. B. Lukáč utca* (*Ulica E. B. Lukáča*), *Május 9. utca* → *Nap utca* (*Slnečná ulica*), *Partizán utca* → *Szegfű utca* (*Klinčeková ulica*), *Kaszárnya utca* → *Váriút* (*Hradná ulica*), *Októberi forradalom tere* (NOSZF tér) → *Klapka tér* (*Námestie generála Klapku*), *Május 1. tér* → *Kossuth tér* (*Námestie Kossutha*), *Győzelmes május tér* → *Lúdpiac tér* (*Tržničné námestie*), *Marx Károly tér* → *Széna tér* (*Senný trh*), *Lenin park* (*Leninove sady*) → *Belső körút* (*Vnútroháňská okružná*), *Klement Gottwald rakpart* → *Duna rakpart* (*Dunajské nábrežie*), *Vörös Flotta szigete* → *Erzsébet-sziget* (*Alžbetin ostrov*).

A névkontaktológia a nyelvi kontaktusokból eredő névtani kérdéseket vizsgálja. A szlovákiai magyarok névhasználatára hatással van a magyar–szlovák kétnyelvű környezet, a nyelvi kölcsönhatás eredményeként a névanyagban a kontaktusjelenségek is megjelennek (lásd Bauko 2009a).

Tulajdonnévi kódváltásokkal mind a szóbeli, mind az írott nyelvben találkozhatunk. A kódváltásoknál egyetlen diskurzuson belül egynél több nyelvnek van aktív szerepe (bővebben lásd Lanstyák 2011). A szlovákiai magyarok az élőnyelvben magyar szövegkörnyezetben szlovák alakváltozatú tulajdonneveket is használnak. A intézményneveket gyakran használják mozaiknév formájában. Lássunk néhány példát: Az *Úkáefen* (UKF = *Univerzita Konštantína Filozofa* 'Konstantin Filozófus Egyetem') tanulók. A *Fösösöre* (FSŠ = *Fakulta stredoeurópskych štúdií* 'Közép-európai Tanulmányok Kara') járok. Megyek a *Kakra* (KAK = *Katedra areálových kultúr* 'Areális Kultúrák Tanszéke'). Az *Upiv* (ÚPIV = *Ústav prírodných a informatických vied* 'Természettudományi és Informatikai Intézet') szervezi a konferenciát. A szlovákiai magyar sajtóban (pl. az *Új Szóban*) a szlovák intézménynevek első említésekor általában feltüntetik a magyar megfelelőjét és utána zárójelben a szlovák intézménynév rövidítését: *Szlovák Információs Szolgálat* (SIS), *Szlovák Gázművek* (SPP), *Szlovák Hidrometeorológiai Intézet* (SHMÚ), *Szlovák Közútkezelő Vállalat* (SSC), *Általános Egészségbiztosító* (VŠZP) stb. Az intézménynek magyar szövegben való következő említésekor már csak a szlovák mozaiknevet használják: *SIS* 'Slovenská informačná služba', *SPP*

'Slovenský priemyselný podnik', *SHMÚ* 'Slovenský hydrometeorologický ústav', *SSC* 'Slovenská správa ciest', *VŠZP* 'Všeobecná zdravotná poisťovňa' / *VŠZP-ügyfelek*. Helynévi kódváltásokkal is gyakran találkozunk az írott forrásokban (vö. Kulcsár 2005; Lintner 2005).

A ragadványnév-használatban a név megalkotásában egynél több nyelv játszhat aktív szerepet. A kétrészes diákragadványneveknél az egyik névrész magyar, a másik szlovák eredetű lehet: pl. *Ugrik Zsaba* (szlk. *žaba* 'béka'), *Kis Predszeda* (szlk. *predseda* 'elnök'). A *Bicsis* és *Bufetos* egyrészes ragadványnevekben a szlovák tőhöz (szlk. *bič* 'ostor', szlk. *bufet* 'büfé') a magyar *ostoros*, illetve *büfés* szavak morfológiai szerkezetének analógiájára az -s morféma kapcsolódik, a kötőhang azonban megváltozik és illeszkedik a tőhöz. A szlovák névtőhöz szintén magyar toldalékok (-s, -k) kapcsolódnak a *Pukancósok* / *Pukancisok* (szlk. *pukance* 'patogatott kukorica') közösségi ragadványnévben, melyet Vága település lakosságának azonosítására használnak a környékbeli települések lakosai. A kollektív ragadványnév keletkezését a névasszociáció is motiválhatja. Deresk hivatalos szlovák megfelelője *Držkovce* (a népi magyarázat szerint a helyiek a szlovák nevet a *držat* 'tartani' szóból származtatták, ami arra utalt, hogy a falu a megye északi részének tartópillére). A szlovák megnevezés a *držková* 'paca' szót asszociálta a névadókban (a környező falvak lakóiban), melyet magyarra fordítottak és közösségi ragadványnévként (*Pacalok* / *Pacalfalviak*), illetve helységragadványnévként (*Pacalfalva*) kezdtek használni.

A névdivat általában tömeges méretűvé váló, társadalmi indítékú azonos vagy hasonló viszonyulás a tulajdonnevekhez. Szlovákiában az 1989-es rendszerváltozást (ún. bársonyos forradalom) követően megfigyelhető a névdivat változása, az egyedi, ritkább nevek bejegyzésére való törekvés. Gyakoriak az idegen hangzású, illetve eredetű nevek, melyek különböző alakváltozatokban vannak bejegyezve az anyakönyvekbe: pl. *Anthony* / *Tony*, *Enrico* / *Enriko*, *Jessica* / *Jesica* / *Jesika*, *Jenifer* / *Jennifer*, *Scarlet* / *Scarlett* / *Scarleta* / *Skarleta*. Gyakran szolgál a névadás alapjául egy filmhős, tévésorozat szereplőjének a neve (vö. Knappová 2008: 127). Az *Ezeregy éjszaka* című török TV-sorozatnak köszönhetően az utóbbi hónapokban a főszereplők neve alapján több újszülött kapott *Seherezáde* és *Onur* keresztnévet Szlovákiában.

Az anyakönyvi törvény szerint Szlovákiában egy gyermeknek legfeljebb három keresztnévet lehet adni. A több keresztnévet viselők hivatalos érintkezésben azt a keresztnévet használják, amelyik az első helyen szerepel az anyakönyvben.

A hármaskeresztnevéadás lehetőségét ritkán használják ki a szülők. A kettős keresztnévek bejegyzése azonban divatossá kezd válni az utóbbi években. A már előzőekben említett *Komáromi Lapok* 2012. évi áprilisi számában a következő újszülötteknek van kettős keresztnéve: *Beňadiková Annabela Mária, Filková Zsuzsanna Lili, Kaposvári Alexa Lia, Kovács Lilian Gabriella, Pastorek Amira Kyra; Dáni Marián Dominik, Domin Adrián Sebastián, Farkas Bence Attila.*

A névattitúd az egyes embereknek, illetve csoportjainak nevekkel szembeni beállítottságát, hozzájuk való viszonyulását, róluk kialakult értékelő jellegű vélekedését jelöli. A névattitúd a tér – idő – társadalom dimenziótól függően változhat. A név iránti attitúdót több tényező befolyásolja: a névadó/névhasználó egyén, illetve közösség; a név születésének színhelye, körülményei; a név sértő, kedveskedő volta; a név hangalakja és jelentése, a névasszociáció; a név nyelvi eredete; a név gyakori vagy ritka előfordulása; a névhasználati színtér, szituáció (formális vagy informális); a névviselő és névhasználó közötti viszony (barátok vagy ellenségek); a névadás óta eltelt idő; a társadalmi és nyelvi közeg stb.

A személynév iránti attitúdót a nyitrai egyetemisták körében vizsgáltam (lásd Bauko 2009b). A hallgatók többsége pozitívan viszonyul a család- és keresztnévhez, nem változtatná meg azt. Többen megemlítették, hogy azért tetszik a nevük, mert örökölték elődeiktől, egyedi, ritka, nem túl megszokott, kellemes a hangzása, tetszik a jelentése, szép magyaros, dallamos, rövid, könnyen megjegyezhető. A 157 egyetemista közül névváltoztatási terve 27 (17,20%) egyetemistának van: 18 nő hagyná el a családnévhez kapcsolódó -*ovát*, 4 diák új keresztnévet választana magának, 4 magyarosítaná a család- és keresztnévét, 1 felvenné az anya lánykori családnevét az apai családnév mellé. A kérdőívet kitöltő magyarajkú diákok közül 139-nek (88,54%) szlovák formában van anyakönyvezve a neve, tehát a névsorrend keresztnév + családnév, a magyaros családnév gyakran a szlovák helyesírásnak megfelelően íródik, a keresztnév a szlováknak megfelelően van bejegyezve, s a női családnévhez kapcsolódik az -*ová* végződés. A születendő gyermeke nevét a jövőben az adatközlők többsége (69,43%, 109) már magyar formában anyakönyveztetné, míg 48-an (30,57%) a szlovák bejegyzést részesítenék előnyben. A női adatközlőknek azt a kérdést is feltettem, hogy a férjhez menés után miképp fogják használni családnevüket. A 133 nő közül 72-en (54,14%) felvennék a férjük családnevét, 8-an (6,01%) meghagynák a saját lánykori családnevüket, és nem vennék fel a férjükét, 53-an (39,85%) hivatalosan mind a két családnevet (férj családneve + saját lánykori családneve) használnák egyidejűleg.

A névhasználat az életkor szerint változik. Más-más névkinccsel rendelkeznek az egyének a gyermek-, ifjú-, felnőtt- és időskorban. Az egyes generációk között a névhasználatban különbségek mutatkoznak. A *Komáromi Lapok Újszülöttek és Elhunytak* rovatának összehasonlításakor szembetűnő a különbség az egyes generációk keresztnévhasználatában. Az idősebb generációnál még a „hagyományos” keresztnévek viselése az általános, de az újszülötteknél már az idegenebb hangzású, illetve helyesírású nevek dominálnak. Példaként említem, hogy Révkomáromban az újszülöttek nevei között olyanok fordulnak elő, melyek az idős generációnál hiányoznak (2008-ban anyakönyvezettek: *Amira, Brúnó, Cyntia, Jennifer, Jessica, Kiara, Kitty, Liana, Marcelló, Melanie, Nadine, Nelly, Noel, Ramón, Stefanie, Thomas* stb.; 2010-ben anyakönyvezettek: *Chiara, Dajana, Fernanda, Hugó, Lara, Lionel, Melisa, Scarlet, Vivien* stb.; 2012-ben anyakönyvezettek: *Emily, Loretta, Miranda, Priscilla, Serhio, Stavruła, Tamia, Zaidat* stb.).

A ragadványnév-használatban is jelentős szerepet játszik az életkor, a főbb különbségek elsősorban a felnőttek és diákok névrendszerének összehasonlításában mutatkoznak. A felnőttek ragadványnevei általában hosszabb életűek, invariánsak (csak ritkán változnak), az egyén gyakorta egész életén át viseli a közösség által ráragasztott nevet, sőt ez a név öröklődhet is. A ragadványnevek használati köre tágabb, szélesebb körben ismertek és használatosak, elsősorban említőnévként funkcionálnak. A diákragadványnevek rövidebb ideig élnek (az iskolaközösségből kikerülve többnyire nem használatosak a hajdani névviselőre), változékonyak, szűkebb közösségben (iskola, osztály) ismertek és használatosak, ritkán öröklődnek, főképpen szólítónévként funkcionálnak. Általában egy ragadványnév identifikálja a felnőttet, ritkán több; a diákok azonban gyakran viselnek több ragadványnevet. A felnőttekre az egynevűség, a diákokra a többnevűség jellemző. A diákok névhasználatát dinamikusan változik, sok név eltűnik, illetve újabbak keletkeznek.

A névhasználat nemek szerint is eltérést mutat. A férfiak és a nők keresztnévei eltérőek, s a viselt név utal hordozójára nemére. Léteznek azonban olyan keresztnévek is, melyeket mindkét nem képviselői választhatnak. Ezek közé a kétnemű keresztnévek közé tartozik (lásd Knappová 2006: 76–80) az *Andrea* (pl. *Andrea Bocelli*), *Ashley*, *Benny*, *Casey*, *Charlie*, *Christie*, *Jean*, *Kai*, *Kelly*, *Lauren*, *Lee*, *Mallory*, *Michele*, *Nicky*, *Paris*, *Sonny*, *Taylor*, *Whitney*.

A személynév nem mindig utal a viselője nemére. A férfiak ragadványnévi funkcióban viselhetnek női neveket, illetve a nők férfineveket. A családtagok, ismerősök nevére vonatkozó ragadványnevek között találhatunk vonatkozó példákat. Férfi ragadványnévként viselheti a nőelőd (édesanya, nagymama), feleség,

lánygyermek, nő ismerős kereszt- vagy becenevét (pl. *Gizi Feri, Etel Jancsi, Juliska bácsi, Jutka Balázs*), a női nem képviselője pedig a férfielőd (édesapa, nagypapa), férj, fiúgyermek, férfi ismerős kereszt- vagy becenevét (pl. *Ádám Gizi, Jeró 'Jeromos' Lujzi, Lukács Bözsi, Márió néni, Pityú Ilona*).

A ragadványnévadásban feminizáló tendenciával is találkozhatunk. Az egyik szlovákiai magyar alapiskolában egy lány, aki pejoratív ragadványnevet kapott a fiúktól, mindegyikükre egy lánynevet talált ki válaszképpen (reciprok névadás), s az osztálytársnői is így használják a neveket: Géza > *Gizike*, Karcscika > *Katika*, Milus-Ilus (Milán) > *Iluska*, Richárd > *Rebeka, Rózsika*, Tibor > *Tímea, Zoli > Zita*. Megfigyelhető, hogy a fiúk keresztnevének a kezdőbetűje befolyásolta leginkább a női kereszt-, illetve becenév kiválasztását.

A névhasználatban az egyes felekezetek között is eltérések vannak. Egykor a kereszttségben adott nevek egy része valamely felekezethez kötődött. A római katolikusok a martirologiumi (szent) neveket preferálták, az izraeliták és protestánsok között az ószövetségi nevek terjedtek el. A középkorban kialakult keresztnev-használati hagyományok az akkor leggyakoribbá vált nevek helyzetét annyira megszilárdították, hogy akár a bibliai (ó- vagy újszövetségi) nevek, akár a martirologiumi (vagyis a szent-) nevek a katolikusok és protestánsok körében egyaránt változatlanul a legkedveltebb nevek maradtak a reformáció után is. A névhagyomány a leggyakoribb nevek esetében erősebbnek bizonyult a felekezeti befolyásnál (lásd B. Gergely 2003). A XVIII. és XIX. században a tipikusan katolikus nevek közé tartoznak az *Ágoston, Alajos, Baltazár, Ignác, Lőrinc, Anna, Apollónia, Katalin, Magdolna, Terézia*; protestáns neveknek tekinthetők a *Gedon, Mózes, Eszter, Rebeka, Sára, Zsófia*; izraelitáknak az *Ábrahám, Izidor, Izrael, Izsák, Jákob, Móric, Náthán, Salome, Szeréna* (vö. Hajdú 2003; Varga 2004).

Az egyes társadalmi rétegek, csoportok, kisebb-nagyobb közösségek névhasználatában is különbségek mutatkoznak. Vannak tulajdonnevek, melyek csak szűkebb társadalmi úzusban használatosak. A sziklamászóutak nevei a sziklamászók zártabb közösségében, szociolektusában használatosak. E névfajtát a névtani terminológiában orohodonimáknak (görög *orosz* 'hegy' + *hodosz* 'út') nevezzük. A sziklamászóutak nevei a mikrooronomákhoz sorolandók, sziklarésznevek, a szikla rövidebb szakaszát, a sziklamászó(k) által tervezett, kiépített, megmászott és elnevezett útvonalát identifkálják (lásd Bauko 2004; 2010b). Az utóbbi években növekszik a sziklamászóútnevek száma Szlovákiában. A sziklamászóút-névadás indítékai változatosak. A legjellegzetesebb névadási motívum az út

mászása során tapasztalt élményekre, érzésekre, jellegzetességekre utal. Összefüggés mutatkozik az út nehézségi foka és a megnevezése között. A könnyebben megmászható utakra utalnak a *Climbing for all, Easy, Speed* sziklamászóútnevek. A nehezebben mászható utak közé tartoznak a *Cunami, Keep the faith, Kiss me, Show no mercy, SOS*. Különböző események is motiválhatják a névadást: a *Total women* név a névadó feleségére utal, aki minden helyzetben a férje mellett áll, az út megmászásakor is elkísérte őt a sziklára. A természetes sziklamászóútnevek a szikla alakját, fekvését, hosszát veszik figyelembe, pl. *Bonsai, Midnight shark, Tráns uterus, 65 000 mm, Atto, Femto, Nano, Piko*. A már meglévő tulajdonnevek más névosztályba kerülése által, tulajdonnévosztály-váltással (transzonimizáció) is keletkezhetnek sziklamászóútnevek. A sziklamászóutak nevei eredhetnek személynévből (*Erika, Rebeka, Roxana*), helynévből (*Everest, Niagara, Tahiti*), filmcíméből (*Matrix*), zenekar nevéből (*AC-DC*), zeneszám címéből (*West side story*), márkanévből (*Radegast*) stb.

A tanulmányban a társadalom és névhasználat kapcsolatrendszerével foglalkoztunk. Röviden áttekintettük (elsősorban a szlovákiai magyarok névhasználatából vett példákkal szemléltetve) a szocioonomasztika kutatási területeit, amelyek közé tartozik a névpolitika, a kisebbségi névhasználat, a névtervezés, a névváltoztatás, a névkontaktológia, a névdivat, a névattitúd; a névhasználat és az életkor, nemek, felekezetek, társadalmi rétegek, csoportok összefüggéseinek vizsgálata.

Irodalom

- Bauko János 2004. Hegymászó útnevek a Szulyói-sziklákon. *NÉ.* 26: 119–135.
- Bauko János 2009a. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben*. Nyitra-Budapest: Konstantin Filozófus Egyetem–Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Bauko János 2009b. Személynevek iránti attitűdvizsgálatok nyitrai egyetemi hallgatók körében. In Borbély Anna–Vančóné Kremmer Ildikó–Hattyár Helga (szerk.): *Nyelvideológiai, attitűdök és sztereotípiák. 15. Élőnyelvi Konferencia*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 249–254.
- Bauko János 2010a. Variabilitás a személynévhasználatban. In „Társadalmi jelenségek és változások” – *Az SJE II. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának előadásai*. Komárom: Selye János Egyetem. 611–617.

- Bauko János 2010b. Hegynévhasználat a fordítás és kétnyelvűség tükrében. In Bauko János (szerk.): *Bilingvizmus és fordítás*. Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. 19–29.
- Bauko János 2011a. A szocioonomasztika kutatási területei. In *Európaiság, magyarság Közép-Európában*. Győr: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó. 108–116.
- Bauko János 2011b. A szlovákiai magyarok személynévhasználatára. In Szabó-mihály Gizella–Lanstyák István (szerk.): *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 407–422. /Magyarok Szlovákiában, 7./
- Bauko János (megjelenés előtt). *Közösségi ragadványnevek használata a szlovákiai magyarok körében*. Előadásként elhangzott a 17. Élőnyelvi Konferencián, Szegeden.
- Benkő Loránd 1999. A név és az ember. In *Uő: Nemzet és anyanyelve*. Budapest: Osiris Kiadó. 159–169.
- Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2011. A kárpátaljai magyar személynevek átírásának és használatának kérdésköréről. *Nyr*. 135: 414–422.
- Blanár, Vincent 1996. Teória vlastného mena. Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii. Bratislava: Veda.
- Cúth Csaba–Horony Ákos–Lancz Attila 2012. *Nyelvi jogok Szlovákiában. Anyanyelv-használati útmutató*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Farkas Tamás 2009. *Családnév-változtatás Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó. /NytudÉrt., 159./
- Farkas Tamás–Kozma István (szerk.) 2009. *A családnév-változások történeteinek időben, térben, társadalomban*. Budapest: Gondolat Kiadó–Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- B. Gergely Piroska (2003). *A felekezetek hatása az erdélyi keresztnévhasználatra a reformáció és ellenreformáció korában*. Budapest–Miskolc: Magyar Nyelvtudományi Társaság. /MNYTK., 219./
- Hajdú Mihály 2003. *Általános és magyar névtan*. Budapest: Osiris.
- Kálmán Béla 1989. *A nevek világa*. 4., átdolgozott és bővített kiadás. Debrecen: Csokonai Kiadó.

- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzetközi Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő 2001. Szociolingvisztika, kutatás, oktatás. In *Tanulmánykötet*. Győr: NYME Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar. 285–291.
- Knappová, Miloslava 2006. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia.
- Knappová, Miloslava 2008. Rodná jména v Česku v 21. století. In Čornejová, Michaela – Kosek, Pavel (eds.): *Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové k životnímu jubileu*. Brno: Host. 121–132.
- Kulcsár Aranka 2005. Helységnévi kódváltások az Új Szó című napilapban. In Lanstyák István–Menyhárt József (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről III*. Pozsony: Kalligram. 64–83.
- Ladó János–Bíró Ágnes 1998. *Magyar utónévkönyv*. Budapest: Vince Kiadó.
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest–Pozsony: Osiris–Kalligram.
- Lanstyák István 2011. A kódváltás nyelvi aspektusának néhány kérdése a szlovákiai magyar beszélőközösségben. In Szabó-mihály Gizella–Lanstyák István (szerk.): *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 319–353. /Magyarok Szlovákiában, 7./
- Lanstyák István–Szabó-mihály Gizella 2002. *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában*. Pozsony: Kalligram.
- Lintner Anita 2005. Kódváltás a két háború közti (cseh)szlovákiai magyar sajtó nyelvében – különös tekintettel a földrajzi nevekre. In Lanstyák István–Menyhárt József (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről III*. Pozsony: Kalligram. 31–63.
- Majtán, Milan – Považaj, Matej 1998. *Vyberte si meno pre svoje dieťa*. Bratislava: Art Area.
- Menyhárt József 2006. Beszélnek az utcanevék? A nyelvi tervezés névtani vonatkozásairól. In Vörös Ferenc (szerk.): *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában*. Budapest–Nyitra: Magyar Nyelvtudományi Társaság–Konstantin Egyetem. 134–145. /MNYTK., 225./

- J. Soltész Katalin 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Szabómihály Gizella 2005. A szlovákiai magyar nyelvtervezés kérdései. Standardizálás és kodifikálás. In Vörös Ferenc (szerk.): *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. 27–34. /MNyTK., 224./
- Szabómihály Gizella 2008. A határon túli névhasználat és a nyelvi tervezés. In Bölcskei Andrea–N. Császi Ildikó (szerk.): *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 41–52.
- Szabómihály Gizella 2009. Szlovákiai helynevek magyar publikációkban – újabb fejlemények és nemzetközi vonatkozások. In Lanstyák István–Ményhárt József (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről V*. Dunaszerdahely: Gramma. 81–97.
- Szabómihály Gizella 2011. Variabilitás a helységnevek körében – okok és megoldási lehetőségek. In Szabómihály Gizella–Lanstyák István (szerk.): *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 437–450. /Magyarok Szlovákiában, 7./
- Tolcsvai Nagy Gábor 1997. Posztmodern névadás (A névjelleg megváltozása). In B. Gergely Piroska–Hajdú Mihály (szerk.): *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. 2. kötet. Budapest–Miskolc: Magyar Nyelvtudományi Társaság–Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete. 600–606. /MNyTK., 209./
- Tóth Szergej 2004. Névadási szokások a hatalom szolgálatában. In *Nyelvészet és interdiszciplinaritás II*. Szeged – Veszprém: Generalia. 544–550.
- Török Tamás 2011. Magyar helynevek – szlovák térképek. Zboralja és az Alsó-Ipoly mente magyar helynevei szlovák térképeken. In Szabómihály Gizella–Lanstyák István (szerk.): *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 451–462. /Magyarok Szlovákiában, 7./
- Varga Józsefné 2004. A felekezeti keresztnévhasználat a XVIII. és a XIX. században. In Farkas Ferenc (szerk.): *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl*. Budapest–Jászberény: Magyar Nyelvtudományi Társaság–Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar–TIT Jászvári Szervezete–Jászok Egyesülete. 60–72. /MNyTK., 200./

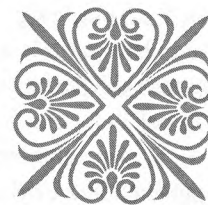

- Vörös Ferenc 2004a. *Családnévutatók Szlovákiában*. Pozsony: Kalligram.
- Vörös Ferenc 2004b. Névpolitika a Felvidéken. In Balázs Géza (szerk.): *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője*. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ. 367–381.
- Vörös Ferenc 2007a. A határtalanítás „mostohagyermekai”. In Maticsák Sándor–Jankovics József–Nyerges Judit (szerk.): *Nyelv, nemzet, identitás. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai*. 1. kötet. Budapest–Debrecen: Debreceni Egyetem–Nemzetközi Magyarstudományi Társaság. 177–185.
- Vörös Ferenc 2007b. Névfordítás és névváltoztatás kétnyelvű környezetben. In Maticsák Sándor–Jankovics József–Nyerges Judit (szerk.): *Nyelv, nemzet, identitás. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai*. 3. kötet. Debrecen–Budapest: Debreceni Egyetem–Nemzetközi Magyarstudományi Társaság. 185–199.
- Vörös Ferenc 2011. *Nyelvek és kultúrák vonzásában*. 1. kötet. *Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről*. Pozsony: Kalligram.
- Vörös Ottó 2004. A határon túli névkutatás és hozadéka a nyelvi tervezésben. In Farkas Ferenc (szerk.): *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl*. Budapest–Jászberény: Magyar Nyelvtudományi Társaság–Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar–TIT Jászvári Szervezete–Jászok Egyesülete. 135–138. /MNyTK., 200./
- Vörös Ottó 2007. A névhasználat tervezésének néhány kérdése kisebbségi, kétnyelvűségi környezetben. In Maticsák Sándor–Jankovics József–Nyerges Judit (szerk.): *Nyelv, nemzet, identitás. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai*. 1. kötet. Debrecen–Budapest: Nemzetközi Magyarstudományi Társaság. 187–193.
- Vörös Ottó 2010. Kétnyelvűség és személynévhasználat. A Kárpát-medencei magyar párú többnyelvűség sajátos fejleményei a különböző nyelvpárok régióiban a személynevekben. In Vörös Ferenc (szerk.): *A nyelvöldrajztól a névföldrajzig*. Budapest–Szombathely: Magyar Nyelvtudományi Társaság–NyME Savaria Egyetemi Központ. 101–104.

Vörös Ottó–Simon Szabolcs 2006. Nyelvtervezés – névtervezés. Személynévhasználat és a szlovákiai magyarok. In Benő Attila–Szilágyi N. Sándor (szerk.): *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok*. Kolozsvár: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége. 343–359.

Zalabai Zsigmond (szerk.) 1995. *Mit ér a nyelvünk, ha magyar? A „táblaháború” és a „névháború” szlovákiai magyar sajtódokumentumaiból 1990–1994*. Pozsony: Kalligram.

Török Tamás

Helységnevek az Ipoly völgyéből

Bevezetés

A szlovákiai magyar helynévkutatás az elmúlt két évtizedben jelentős fejlődésen ment keresztül. A kezdeti szórványos gyűjtések, néhány település helynévanyagát összefoglaló adattárak megjelenése után megindult helyneveink tudományos feldolgozása. Névtanosaink eredményeit számtalan konferencia-előadás és publikáció bizonyítja. A rendszerváltás után fellendülő szlovákiai magyar névkutatás azonban nem volt előzmények nélküli. Feltétlenül meg kell említenünk a Teleki házaspár és Jankus Gyula tevékenységét. A felvidéki magyar névkutatás fellendítésében ünnepeltünk, Vörös Ottó tanár úr is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Számtalan szakdolgozatot vezetett, melyek szerzői a személy- és helynévkutatás eredményeit gyarapították. S nem utolsó sorban tanácsaival, útmutatásával jó néhányunkat segített a doktori fokozat megszerzésében.

Jómagam annak a határon túli magyar névtanos nemzedéknek a tagja vagyok, amely a rendszerváltozás után kezdhette meg felsőfokú tanulmányait. Egyetemi éveim egybeestek azzal az időszakkal, amikor a szlovákiai tudományosságban egyre nagyobb tér nyílt a korábban „tilalmasnak” számító témák kutatására, publikálására. A névtan is ezek között volt. Azt, hogy ez utóbbi a csehszlovák időken miért számított tabunak, csak a behatóbb vizsgálatok kezdték megvilágítani. A szakterület kutatásának valódi hiánya pedig akkor vált számunkra világossá, amikor azzal kellett szembesülnünk, hogy Szlovákia magyarlakta területei a Kárpát-medencének ahhoz a régiójához tartoznak, ahol sporadikus próbálkozásokat leszámítva nem folyt említésre érdemes forrásfeltárás, komolyabb szintézisekre pedig még kísérletet sem tettek az ott helyismerettel rendelkező kutatók.

Szlovákia magyarlakta területéről eleinte az élő földrajzi névanyag gyűjtése foglalkoztatta leginkább a kutatókat, mivel a korábbi tagosítás következtében kivészés fenyegette. Néhány éve megindult a történeti, ill. a mai térképeken